

نقش امام عسکری(ع) در آمادگی تشیع برای دوران غیبت

از جمله فعالیت های مهم امام حسن عسکری(ع) این بود که شیعه را وارد یک مرحله جدیدی کند که تا به حال شیعه با آن روبرو نشده بود و آن ماجرای غیبت بود که نقطه عطفی در تاریخ شیعه است.

از جمله فعالیت های مهم امام حسن عسکری(ع) این بود که شیعه را وارد یک مرحله جدیدی کند که تا به حال شیعه با آن روبرو نشده بود و آن ماجرای غیبت بود که نقطه عطفی در تاریخ شیعه است. به گزارش **خبرنگار مهر**، به مناسبت سالروز شهادت امام حسن عسکری(ع) با چند تن از کارشناسان مذهبی کشورمان به گفتگو نشستیم که در پی می آید؛

تدوین کتب و آثار عالمان شیعه در دوره امامت امام عسکری(ع)

دکتر فرزاد جهان بین، عضو هیئت علمی دانشگاه بین المللی امام خمینی قزوین در مورد اینکه امامت امام عسکری(ع) با سایر ائمه(ع) چه تفاوتی داشت؟ به **خبرنگار مهر** گفت: امام حسن بن علی(ع) در سال ۲۳۲ هـ.ق از مادری بنام حدیثه که از زنان عارف و پارسا بوده متولد می شوند و دوران امامتشان از ۲۵۴ تا ۲۶۰ هـ.ق است و عمر کوتاهی برای امامت داشته اند. ایشان به همراه پدرشان امام هادی(ع) از طرف حکومت به سامرا منتقل می شوند و به اجبار در آنجا مقیم شدند و برای کنترل امام عسکری(ع) و مراقبت از ایشان، امام را مجبور کرده بودند که هفته ای دو روز خودش را به مقر حکومتی سامرا معرفی کند یعنی کاملاً تحت نظر بودند. به همین دلیل هم برای اینکه در محله عسکر در سامرا اقامت داشتند به عنوان عسکری شهرت پیدا می کنند.

وی افزود: دوران امامت امام عسکری(ع) دو سه ویژگی برجسته دارد. یکی اینکه تعداد شیعیان به شدت افزایش پیدا می کند و در نواحی مختلف سرزمین پهناور اسلامی در شرق و نواحی مرکزی ایران و عراق، بغداد، کوفه، مکه، حجاز و حتی بخشی از آفریقا توسعه پیدا کرده بود، با صدها اندیشمند و عالم برجسته شیعی در این دوران روبرو هستیم، که همین امر باعث شد که اعتقاد به امامت اهل بیت(ع) از یک طرف و نامشروع بودن حکومت خلفای عباسی از طرف دیگر به تشیع یک اعتبار سیاسی و اجتماعی قابل توجهی بدهد. نکته دوم این است که در دوران امامت امام حسن عسکری(ع) روایت داریم که هم از طریق شیعه و هم از سوی اهل سنت نقل شده است و آن این است که همگان می دانستند که امام مهدی(عج) فرزند امام حسن عسکری(ع) است، لذا کنترل ایشان به شدت افزایش یافت. جدا از اینکه در محله عسگر ساکن بودند چندین نوبت هم ایشان زندانی شدند و ارتباط شیعیان با ایشان به سختی انجام می گرفت.

عضو هیئت علمی دانشگاه بین المللی امام خمینی(ره) قزوین تصریح کرد: شیعیان به بهانه درخواست پول و وسایل بر سر راه امام عسکری(ع) می نشستند و از منزل تا مقر حکومتی و در این بین می توانستند با امام صحبت کنند و ارتباط برقرار کنند. حتی در یکی از این موارد که برخی از شیعیان در مسیر ایشان قرار می گرفتند تا امام را ببینند یک یادداشتی را از ایشان دریافت کردند که کسی با من سلام نکند و حتی اشاره ای به من نکند چراکه درامان نخواهد ماند.

جهان بین یادآور شد: البته امام عسکری(ع) در میان مسلمانان، محبان زیادی داشت به نحوی که ایشان وقتی به سامرا می رفتند جمع قابل توجهی برای دیدار با امام(ع) صف می کشیدند. اینها را نمی توان شیعه خواند اما به دلیل کرامات اخلاقی و فضل و دانشی که امام(ع) داشت و نسبتی که ایشان با پیامبر(ص) داشت، ایشان را مورد مهر، محبت و احترام قرار می دادند. ویژگی بعدی این است که در عصر امام حسن عسکری(ع) ما شاهد تدوین و تالیف کتب و آثار عالمان شیعه هستیم. عالمان بزرگ شیعی توانستند در کنار آن ساماندهی امور مالی و حفظ ارتباط با امام(ع) از رهگذر همین امور مالی با امام(ع) و حفظ ارتباط با ایشان، اصول و مبانی و اعتقادی و حدیث و فقه را تدوین کنند که این امر مساله مهمی بود که باید مورد توجه قرار گیرد.

جهان بین در مورد فعالیت های امام حسن عسکری(ع) در مورد زمینه سازی غیبت امام زمان(عج) هم گفت: امام حسن عسکری(ع) شیعیان را برای دوران مهم غیبت آماده سازی می کردند. یکی همین بحث سلسله وکلا است؛ در سلسله وکلا که هم بخش های مالی را مدیریت می کردند هم مردم را با امام(ع) ارتباط می دادند که در رأس همین سلسله وکلا عثمان بن سعید است که با تجارت روغن نامه های امام(ع) را به مردم می رساندند.

وی افزود: خود همین ارتباط با سلسله وکلا که از دوران امام هادی(ع) شکل گرفته بود، زمینه را برای ارتباط با واسطه ها و نمایندگان امام فراهم می کرد. غیر از آن امام(ع) افزون بر توجیه و تبیین مساله غیبت برای بزرگان شیعه جلسات مخفیانه و محدودی هم با بزرگان شیعه، برای آماده سازی دوران غیبت امام مهدی(عج) تشکیل می دادند که بزرگان در جریان قرار بگیرند. حضرت در جلسات جایگاه و چگونگی وقوع غیبت و امامت امام عصر(عج) را برای اصحاب و نخبگان خویش باز می کنند. به عبارتی علاوه بر ساختن سلسله وکلا و ارتباط بین امام و مردم از طریق واسطه، برخی از بزرگان شیعه را که نقش محوری داشتند اینها را در جریان قرار دادند. علاوه بر این درباره دوران خود غیبت چگونگی وقوع غیبت و امامت امام عصر(عج) را در جلساتی که شرایطش را داشت برای اصحاب خاصشان مطالبی را فراهم می کردند و از این طریق ذهنیت را برای امامت امام زمان(عج)

فراهم می کردند.

روش امام حسن عسکری(ع) در برخورد با انحراف

حجت الاسلام و المسلمین حسینخانی، معاون تهذیب حوزه های علمیه کشور در گفتگو با [خبرنگار مهر](#) گفت: نکات برجسته ای در زندگی امام حسن عسکری(ع) وجود دارد که یکی از این نکات را در قالب یک روایت بیان می کنیم. در زمان امام حسن عسکری(ع) فیلسوفی به نام اسحاق کنزی می زیسته است که از نظر علمی سطح بالای داشته است، در آن دوره اسحاق کنزی کتابی به نام تناقضات قرآن می نویسد و تصمیم می گیرد که آن کتاب را منتشر کند. وی در کتاب خود یک سری از آیات قرآن کریم را در کنار هم گذاشته بود و مدعی شده بود که این آیات با یکدیگر تناقض دارند. در صورتی که کتاب اسحاق کنزی منتشر می شد انحرافات فراوانی را در جامعه اسلامی به وجود می آورد و باعث می شد که مسلمانان زیادی به انحراف کشیده شوند.

استاد حوزه علمیه قم پیرامون دیدار یکی از شاگردان اسحاق کنزی با امام حسن عسکری(ع) این گونه بیان داشت: روزی یکی از شاگردان اسحاق کنزی نزد امام حسن عسکری(ع) می رود و آن امام بزرگوار به وی نهیبی می زند و می فرماید که چرا برای کاری که اسحاق کنزی دارد انجام می دهد چاره ای نمی اندیشد. سپس شاگرد اسحاق کنزی در جواب امام حسن عسکری(ع) می فرماید که اسحاق کنزی استاد ماست و سطح ایشان از ما خیلی بالاتر است و حرف ما نزد ایشان تأثیری ندارد. سپس امام حسن عسکری(ع) به شاگرد اسحاق کنزی می فرماید که برو با اسحاق کنزی انس بگیر و حتی به او بگو که می خواهی در کاری که دارد انجام می دهد کمکش کنی بعد که با او خوب انس گرفتی و خوب به او نزدیک شدی به وی بگو که آن کسی که قرآن را آورده خودش فرموده که برداشتی که شما از این آیه قرآن کردی و فکر کردید که این آیه با آیه دیگر متناقض است این طور نیست و منظور آیه این چیزی که شما فکر کردید، نیست.

وی در ادامه بیان کرد: شاگرد نزد اسحاق کنزی می رود و نصیحت امام حسن عسکری(ع) را انجام می دهد و بعد از اینکه با اسحاق کنزی خوب انس گرفت و به وی خوب نزدیک شد استدلال امام حسن عسکری(ع) را برای وی بیان کرد. اسحاق کنزی وقتی آن استدلال را شنید به شاگردش گفت که دوباره تکرار کن وقتی که شاگرد دوباره تعریف کرد وی به فکر فرو رفت و به شاگرد خود گفت که حرف تو صحیح است.

معاون تهذیب حوزه های علمیه کشور گفت: وقتی اسحاق کنزی به اشتباه خود پی برد کتاب خود را منتشر نکرد و این موضوع باعث شد که از بسیاری از انحرافات فکری در آن دوره جلوگیری شود.

وی افزود: از برخورد امام حسن عسکری(ع) در این روایت می توان دو نکته را از رفتار این امام بزرگوار آموخت: نکته اول؛ اینکه امام حسن عسکری(ع) در دوره خود انحرافات را می شناختند و به دیگران آموزش می دادند که چگونه با این انحرافات برخورد کنند و آنها را از بین ببرند.

حجت الاسلام و المسلمین حسینخانی در پایان گفتگوی خود با [خبرنگار مهر](#) تصریح کرد: نکته دوم اینکه ایشان در مقابل هر انحرافی برخورد متناسب با آن را انجام می دادند. مثلاً در اینجا به شاگرد اسحاق کنزی نمی فرماید که برو و با برخورد فیزیکی با اسحاق کنزی برخورد کن و وی را از انحراف باز دار بلکه می فرماید که برو با وی انس بگیر و زمانی که به او نزدیک شدی فکر صحیح را به او منتقل کن. ما در نکات تربیتی داریم که زمانی که پدر و مادر می خواهند نکته ای را به فرزند خود منتقل کنند ابتدا با او انس بگیرند و به او نزدیک شوند سپس نکات را به فرزند خود منتقل کنند.

آموزش عملی مواجهه مردم با غیبت امام

حجت الاسلام آذربایجانی، پژوهشگر و محقق علوم اسلامی نیز به [خبرنگار مهر](#) گفت: با توجه به احادیثی که از حضرت رسول(ص) و ائمه هدی(ع) داریم، مشاهده می کنیم که بحث غیبت از خیلی وقت قبل هم پیش بینی شده بود و هم از زمان بعد از امام رضا(ع) یعنی از زمان امام جواد(ع) به بعد این پیش بینی ها، عملی هم شد یعنی امام جواد(ع) ارتباطشان با شیعیان کمتر می شود و از طریق نواب ارتباط برقرار می کردند. امام دهم و یازدهم نیز که اصلاً درون عسکر محبوس و محصور بودند و امکان برقراری ارتباط با مردم برایشان خیلی کم بود. خود این مسائل یک مقدار آمادگی ها و زمینه های عملی غیبت را فراهم کرد تا مردم از طریق نایبان و واسطه ها با امام بتوانند رابطه برقرار کنند.

وی افزود: نکته سوم اینکه مسئله غیبت از زمان امام باقر و امام صادق(ع) شروع شده بود ولی هر چه جلوتر می آییم دستگاه وکلای امام جدی تر می شود یعنی به امام دهم و یازدهم که می رسیم تقریباً امام های ما در همه مناطق وکیل ها و نمایندگان خاصی داشتند؛ مثلاً در منطقه اهواز یا نیشابور، قم، عراق، که هم مسائل معرفتی شیعیان را جواب می دادند هم پاسخگوی سؤالات دینی و عملی مردم بودند. این راهی بود که توسط افرادی که نماینده بین امام(ع) و مردم بودند این ارتباط حفظ شود تا مردم چگونگی ارتباط شان با امام زمان(ع) را در دوران غیبت بیاموزند.

نقش بی نظیر امام حسن عسکری(ع) در آمادگی تشیع برای دوران غیبت

حجت الاسلام و المسلمین جباری، عضو هیأت علمی موسسه امام خمینی(ره) در گفتگو با [خبرنگار مهر](#) پیرامون وظایفی که برعهده امام حسن عسکری(ع) بود گفت: با توجه به مشهور روایات شهادت امام حسن عسکری(ع) مصادف است با هشتم ربیع الاول سال دویست و شصت هجری. دوره آن امام بزرگوار، دوره ای خاص و منحصر به فرد بوده است و وظایفی که به دوش این امام بوده است وظیفی خاص و استثنایی بوده است. اینکه این وظیفه خاص و استثنایی بود دلیلش این بود که امام حسن عسکری(ع) قرار بود شیعه را وارد یک مرحله جدیدی کند که تا به حال شیعه با آن روبرو نشده بود و آن ماجرای غیبت بود که نقطه عطفی در تاریخ شیعه است.

عضو هیأت علمی موسسه امام خمینی(ره) گفت: شیعه همیشه با امام حاضر روبرو بوده است اما قرار بود بعد از امام حسن عسکری(ع) با امام غایب روبرو شوند و کار اصلی تبیین این موضوع بر عهده امام عسکری(ع) بود. آماده کردن شیعیان از ائمه قبل شروع شده بود اما اوج آن در دوره امام عسکری(ع) بود و از نظر زمانی هم از همه ائمه(ع) به دوره غیبت نزدیکتر بودند.

وی اظهار کرد: ائمه اطهار(ع) از دوره پیامبر اکرم(ص) زمینه را آماده کرده بودند و رسول اسلام احادیث فراوانی پیرامون شخصیت مهدی(عج) و غیبت ایشان بیان کرده اند. مرحوم شیخ صدوق در کتاب کمال الدین و تمام نعمه روایاتی که از ائمه اطهار(ع) که خبر از مهدی(عج) و حتی دو غیبت وی داده اند و فرموده اند که یکی از آنها طولانی تر از دیگری است. اما بیش از همه ائمه اطهار، این امام عسکری(ع) بود که جامعه و شیعیان را آماده دوره غیبت امام می کرد و دوره بعد از ایشان ختم به حضور امام و آغاز دوره غیبت می شد.

این استاد تاریخ اسلام افزود: بخش دیگری از وظیفه خطیر امام حسن عسکری(ع) آماده سازی شیعیان برای غیبت صغری از طریق وکلا و نائبان امام بود. البته زمینه سازی برای این کار زمان امام صادق(ع) با راه اندازی شبکه وکالت آغاز شده بود و امام صادق(ع) با وسعت محل زندگی شیعیان اشخاصی را به عنوان نمایندگان امام به مناطق مختلف می فرستادند و این اشخاص کار امام معصوم(ع) را انجام می دادند و واسطه بین مردم و امام معصوم بودند.

وی گفت: امام حسن عسکری(ع) و امام هادی(ع) گاهی تعمداً ارتباطشان را به صورت مستقیم با شیعیان محدود می کردند و آنها را به سمت وکلا و نائبان خود می فرستادند و به خصوص نزد وکیل برجسته شان عثمان بن سعید عمری می فرستادند که بعد وکیل امام زمان(عج) در دوره غیبت صغری شد.

حجت الاسلام جبّاری در ادامه گفت: نکته دیگر اینکه امام حسن عسکری(ع) در دوره عباسیان می زیست و آن دوره که آن امام بزرگوار با معتمد عباسی هم دوره بود، فضای سیاسی و اجتماعی امام حسن عسکری(ع) همراه با خفقانی بسیار شدید بود و نظارت و کنترل بر آن امام بزرگوار و شیعیان بسیار سنگین بود و در این شرایط سخت از طرفی باید امام عسکری(ع) برای ادامه جریان امامت جان حضرت مهدی(عج) را حفظ می کردند و از طرفی هم باید شیعیان را از وجود و متولد شدن حضرت مهدی(عج) آگاه می ساختند.

وی در پایان گفت: امام عسکری(ع) برای حفظ شیعه و ادامه امامت نقش دوگانه ای را بازی می کردند از یک سو وجود حضرت مهدی(عج) را از عوام شیعیان به خاطر رسیدن خبر به عباسیان و به خطر افتادن جان آن حضرت مخفی می کردند و از سوی دیگر به خواص شیعه این تولد را اعلام کردند و آنها به محضر حضرت مهدی(عج) شرفیاب شدند و توانستند به صورت خصوصی و مخفیانه آن حضرت را زیارت کنند که شیخ صدوق این تشرفات شیعیان خاص خدمت حضرت مهدی(عج) را در کتاب کمال الدین و تمام النعمه آورده اند. مطالبی که بیان شد نشان می دهد که امام حسن عسکری(ع) چه نقش بی نظیری در آماده کردن شیعیان برای دوره غیبت و حفظ و ادامه امامت داشته اند.